

معاونت امور بهداشتی دانشگاه شهید بهشتی

مقدمه :

ایمنی و بهداشت محیط مدرسه که در فصل چهارم آیین نامه اجرایی مدارس به آن توجه شده ، از اصول اولیه بهداشت مدارس است . بدون شک یکی از مولفه هایی که در آموزش و پرورش کودکان تاثیر اجتناب ناپذیر دارد محیط مادی و فیزیکی حاکم بر مدرسه است . محیط مدارس باید به گونه ای باشد تا از هر لحاظ به نیاز های جسمی ، روانی و اجتماعی دانش آموزان پاسخ دهد . در آموزش و پرورش نوین فضای فیزیکی به عنوان یک عامل زنده و پویا در انجام فعالیت های آموزشی و تربیتی دانش آموزان تلقی می گردد . چنانچه در مدرسه آب سالم ، سرویسهای بهداشتی ، فضای کافی ، تجهیزات و وسایل مناسب و استاندارد ، سیستم صحیح جمع آوری زباله و فاضلاب وجود نداشته باشد و به طور کلی آسایش محیطی فراهم نشود ، به طور قطع تلاشهای آموزشی و پرورشی معلمان و مربیان بازدهی مطلوب نخواهد داشت . در این راستا این آیین نامه جهت ایجاد هماهنگی و برخورداری مدارس از استانداردهای موجود به منظور ایجاد فضای فیزیکی مناسب برای تعلیم و تربیت نسلی پویا تهیه گردیده است .

ماده ۱ :

محلّی که برای احداث مدرسه در نظر گرفته می شود :

باید در فاصله و موقعیت مناسبی نسبت به مراکز جمعیتی و نواحی مسکونی و آموزشی بوده ، در مالکیت آموزش و پرورش و داخل محدوده شهری یا روستا قرار داشته و امکان دسترسی به تاسیسات مانند آب ، برق ، تلفن و گاز داشته باشد. بر اساس مطالعات اقلیمی منطقه ، در هنگام احداث ساختمان مدرسه ، رعایت نکات زیر ضروری است :

با توجه به تعیین جهت وزش باد ، زمین انتخابی نباید در مسیر و مجاورت عوامل آلودگی زا مانند کارخانجات صنعتی ، شیمیایی ، محلهای دفن زباله ، فاضلاب شهری ، دامداری ، مرغداری ، دباغ خانه ها

معاونت امور بهداشتی دانشگاه شهید بهشتی

، کشتار گاهها ، کوره های آجر پزی ، محل انباشت کود وسایر مراکزی که به نحوی ممکن است ایجاد دود ، بو وگرد وغبار نماید ، قرار داشته باشد .

باید دقت شود تا محل احداث مدرسه در جوار بیمارستان ، تیمارستان ، گورستان ، زندان ، خطوط راه آهن ، بزرگراهها قرار نداشته وخارج از حریم کابلهای فشار قوی برق (هوایی یا زمینی) ،خطوط اصلی وفرعی گاز رسانی ، پستهای زمینی فشار قوی ، پمپ بنزین ، محل عرضه وفروش کپسولهای گاز ، انبار های مواد محترقه ، منفجره ، ترکیبات شیمیایی مانند : کاغذ ، پارچه ، لاستیک ، چوب ، الیاف ،بافت وغیره ونیز در مسیر حوزه های آبریز فرعی واصلی رودخانه واقع نشود .

تبصره ۱ :

در صورتی که احداث مدرسه در نزدیک محیطهای ذکر شده در ماده ۱ اجتناب ناپذیر واجباری باشد ، باید حداقل ۵۰۰ متر با مراکز فوق فاصله داشته باشد .

تبصره ۲ :

در صورتی که ابتدا مدرسه احداث شده باشد ،سایر مراکز باید فاصله مناسب (حداقل ۵۰۰ متر) تا مدرسه را رعایت نمایند .

ماده ۲ :

معیار محاسبه مساحت زمین مورد نیاز به منظور احداث مدرسه ، تعداد دانش آموزانی خواهد بود که در آن مدرسه به تحصیل اشتغال خواهند داشت ومتناسب با دوره های ابتدایی ، راهنمایی ومتوسطه وبر اساس سرانه بنا ومحوطه با اخذ نظرات معاونت تربیت بدنی و تندرستی به لحاظ زمین های ورزشی مورد نیاز ونیز فضا های بهداشتی به ازاء هر دانش آموز طبق ضوابط ومعیارهای طراحی فضا های آموزشی وپرورشی

معاونت امور بهداشتی دانشگاه شهید بهشتی

سازمان نوسازی ، توسعه و تجهیز مدارس واستاندارد ملی ۲۰۸۶ موسسه استاندارد وتحقیقات صنعتی ایران خواهد بود .

تبصره ۱ :

برای احداث مدارس فنی و حرفه ای ، مدارس شبانه روزی ومدارس کار ودانش حسب مورد علاوه بر زمین ا شماره شده درماده ۲ این آیین نامه باید زمین کافی جهت احداث کارگاه ،آزمایشگاه اختصاصی ، فضا های ورزشی ، خوابگاه ، سالن غذا خوری ، آشپزخانه وانبار در نظر گرفته شود .

تبصره ۲ :

تعداد طبقات مدارس برای دوره های ابتدایی وراهنمایی حتی الامکان دوطبقه ودر صورت ضرورت حداکثر سه طبقه وبرای دبیرستانها وهنر ستانهای فنی وحرفه ای وکار ودانش حداکثر چهار طبقه مجاز است .

تبصره ۳ :

ضوابط احداث خوابگاه ، سالن غذا خوری ، آشپزخانه ، انبار ، سردخانه ، بوفه ، حمام ، سرویسهای بهداشتی وبراساس آیین نامه ماده ۱۳ قا نون مواد خوراکی ، آشامیدنی ، آرایشی و بهداشتی وضوابط ومعیارهای طراحی فضاهای آموزشی وپرورشی سازمان نوسازی ، توسعه وتجهیز مدارس کشور رعایت گردد .

تبصره ۴ :

آیین کار مکان یابی وساختمان ، تجهیزات وبهداشت بوفه مدارس می بایست با استاندارد ۴۰۷۲ موسسه استاندارد وتحقیقات صنعتی ایران مطابقت داشته باشد .

ماده ۳ :

لازم است نقشه های ساختمانی مدارس وسایر فضاهاى مرتبط در مقاطع مختلف تحصیلى منطبق با معیارهای بهداشتی و بر اساس استانداردهای موجود در ضوابط طراحی فضاها (مربوط به سازمان نوسازی ، توسعه و تجهیز مدارس کشور و بند ۷ استاندارد ملی ایران شماره ۲۰۸۶ موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران) طراحی شود .

تبصره :

هر گونه اصلاحات تعویض محل و توسعه ساختمان مشمول ماده ۳ این آیین نامه خواهد بود .

ماده ۴ :

دیوارهای کلاسها باید کاملاً خشک ، بدون درز ، صاف و حداقل تا ارتفاع کف پنجره ها از سنگ مناسب استفاده شده و بقیه سطح دیوار مطابق با جدول رنگ فضاهاى آموزش و جداول نازک کارى رنگ آمیزى گردد و تمهیدات لازم جهت جلوگیری از انتقال صوت به کلاس مجاور انجام شود .

ماده ۵ :

کف کلاسها ، راهروها و پله ها باید مقاوم ، مسطح و قابل شستشو بوده و لغزنده نباشد .

ماده ۶ :

سقف کلاسها باید صاف ، بدون درز و شکاف و به رنگ روشن باشد .

ماده ۷ :

تابلو کلاس درس باید در محلی مناسب که نور کافی به آن می رسد قرار داشته و در معرض دید کامل دانش آموزان و به رنگ سبز مناسب و غیر براق باشد ، تا از ایجاد خیرگی بر اثر بازتاب نور جلوگیری گردد . فاصله تابلو کلاس درس از اولین ردیف دانش آموزان نباید از ۲/۲۰ متر کمتر باشد .

ماده ۸ :

معاونت امور بهداشتی دانشگاه شهید بهشتی

برای هر نفر دانش آموز در کلاس حداقل باید ۱/۲۵ متر مربع سطح در نظر گرفته شود .

حداکثر ابعاد قابل قبول برای کلاس درس ۸ متر طول و ۷ متر عرض می باشد. ارتفاع سقف کلاس نباید از ۳ متر کمتر باشد .

ماده ۹ :

ضوابط ارگونومی (مناسبات فیزیکی بدن) برای دانش آموزان دوره های مختلف تحصیلی باید بر اساس معیارها و ضوابط طراحی سازمان نوسازی مدارس و مرکز سلامت محیط و کار و بند ۶ استاندارد ملی ایران شماره ۲۰۸۶ موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران ، در ساخت تجهیزات ، منطبق باشد .

ماده ۱۰ :

پله های مشرف به پرتگاه در مدارس باید لغزنده نبوده و به نرده مناسب مجهز باشد .

ماده ۱۱ :

حداکثر ارتفاع پله در مدرسه ۱۸ سانتی متر و حداقل عرض آن ۳۰ سانتی متر و طول آن حداقل ۱/۳۰ متر باشد .

ماده ۱۲ :

نقشه مدارس استثنایی ، طبق ضوابط و استانداردهای موجود برای معلولین بوده و کلاسها در طبقه همکف در نظر گرفته شود .

ماده ۱۳ :

درو پنجره های مشرف به فضای خارج ، برای جلوگیری از ورود حشرات باید به توری سیمی مناسب مجهز باشند و پنجره های طبقات فوقانی مشرف به پرتگاه علاوه بر مورد فوق دارای نرده محافظ یا کتیبه ثابت باشد . (از جام شیشه بزرگ استفاده نشود.)

ماده ۱۴ :

کلاس دانش آموزان خردسال باید در طبقات پایین تر ساختمان قرار گیرد .

ماده ۱۵ :

ایجاد هر گونه بالکن و تراس مرتبط با کلاس ممنوع است .

ماده ۱۶ :

سالن اجتماعات ، کارگاه ، آزمایشگاه ، مکانهای ورزشی و اتاقهای عمومی در نقشه ساختمانی مدرسه طوری منظور شود که مزاحمتی برای کلاسهای درس بوجود نیارد .

ماده ۱۷ :

درمدارس شبانه روزی مساحت اتاق خواب باید مطابق استانداردهای طراحی فضای سازمان نوسازی ، توسعه و تجهیز مدارس ومركز سلامت محیط وکار ، برای هر اتاق خواب حدود ۴۰ متر مربع با ۴ تخت دوطبقه به ظرفیت ۸ نفر باشد . (برای هر نفر ۵ متر مربع سطح در نظر گرفته شود .)

تبصره :

حداکثر تعداد افراد در هر اتاق عمومی نایبستی بیش از ۸ نفر باشد .

ماده ۱۸ :

کف آزمایشگاه وسطح میزهای آن باید قابل شستشو ونسبت به حرارت ومواد شیمیایی وغیره مقاوم باشد .

ماده ۱۹ :

آب مورد مصرف باید با استاندارد ملی ۱۰۵۳ و ۱۰۱۱۱ موسسه استاندارد وتحقیقات صنعتی ایران مطابقت داشته باشد .

تبصره ۱ :

در روستاهایی که آب لوله کشی دارند باید مدرسه به شبکه آب روستا متصل شود .

تبصره ۲ :

در مدرسی که از آب لوله کشی برخوردار نیستند ویا با قطع آب شبکه مواجه می باشند، لازم است با استفاده از منبع آب بهداشتی ، ذخیره آب مورد نیاز شرب وسایر مصارف بهداشتی با رعایت ضوابط و برای هر دانش آموز حداقل ۱۵ لیتر در روز تامین گردد. ضمناً برای مدارس شبانه روزی حداقل میزان آب مصرفی یکصد لیتر برای هر نفر در نظر گرفته شود .

تبصره ۳ :

آبخوری عمومی آموزشگاه باید دارای شرایط زیر باشد :

الف - کف محوطه آبخوری قابل شستشو و دارای شیب کافی ومناسب به طرف مجرای فاضلاب باشد .
ب _ دیوار لبه آبخوری بایستی از جنس قابل شستشو (نظیر: کاشی) بوده و دارای شیب مناسب به طرف مجرای فاضلاب باشد.

ج - دیوار اطراف آبخوری از جنس قابل شستشو (نظیر: کاشی، سرامیک ، سنگ و...) باشد .

د- آبخوری عمومی دانش آموزان باید با شیرهای مناسب یا آب سردکن مجهز گردد و حداقل برای هر ۴۵ نفر یک شیر آبخوری پیش بینی شود . ارتفاع شیر آن متناسب با سن دانش آموزان در دوره های مختلف تحصیلی (۱۰۰ - ۷۵ سانتی متر) از سطح زمین باشد .

ه - آبخوری باید خارج از سرویسهای بهداشتی ویا رعایت شرایط بهداشتی ویا فاصله حداقل ۱۵ متر احداث گردد .

ماده ۲۰ :

معاونت امور بهداشتی دانشگاه شهید بهشتی

تعداد توالتها در مدرسه به ازاء هر ۴۰ نفر حداقل یک چشمه توالیت وهر ۶۰ نفر یک دستشویی در نظر گرفته شود .

تبصره ۱ :

مشخصات بهداشتی توالتها و دستشوییها از نظر طراحی و اجرا مطابق با موارد مندرج در ماده ۲ این آیین نامه باشد .

تبصره ۲ :

ارتفاع دستشوییها متناسب با سن دانش آموزان در دوره های مختلف تحصیلی (۷۵ - ۶۰ سانتی متر از سطح زمین) باشد .

تبصره ۳ :

استفاده از صابون مایع در دستشوییها ضروری بوده، که بهتر است توسط مخزن ثابت صابون مایع ولوله کشی روی دستشوییها انجام شود .

ماده ۲۱ :

نحوه دفع فاضلاب بایستی بر اساس استانداردهای موجود از نظر بهداشتی ، طراحی و اجرا شود .

تبصره ۱ :

مناطقى که سیستم دفع فاضلاب (اگو) ندارند ، دفع فاضلاب به چاههای جاذب و یا سپتیک تانک طبق اصول بهداشتی انجام گرفته و طرح آن بایستی طبق ضوابط و معیارهای طراحی فضای آموزشی و پرورشی سازمان نوسازی ، توسعه و تجهیز مدارس کشور تهیه و اجرا گردد .

تبصره ۲ :

معاونت امور بهداشتی دانشگاه شهید بهشتی

حجم سپتیک تانک یا چاه فاضلاب بر اساس طراحی پروژه از نظر معماری با توجه به ظرفیت مدرسه محاسبه و تعیین می گردد .

ماده ۲۲ :

کلاسها باید حتی الامکان طوری ساخته شوند که از نور طبیعی استفاده نمایند . ترجیحاً پنجره ها در سمت چپ دانش آموزان تعبیه شود و سطح آنها حدود یک پنجم مساحت کلاس باشد .

تبصره ۱ :

در مورد کلاسهای شبانه ویا کلاسهایی که اجباراً از نور مصنوعی استفاده می نمایند، شدت روشنایی بایستی برابر ۳۰۰-۵۰۰ لوکس بوده و نحوه تابش طوری باشد که ایجاد خیرگی در دانش آموزان ننماید .

میزان نور راهروها بایستی برابر ۱۵۰-۱۰۰ لوکس و برای رختکن ، توالت ها و دستشوییها حداقل ۱۰۰-۵۰ لوکس در نظر گرفته شود .

تبصره ۲ :

شدت روشنایی برای کارگاههای فنی و حرفه ای در مدارس و آزمایشگاهها و مطابق با معیارهای بهداشت کار موضوع ماده ۸۵ قانون کار جمهوری اسلامی ایران رعایت شود .

ماده ۲۳ :

درجه حرارت مناسب جهت کلاسها بین ۲۱-۱۸ درجه سانتی گراد و رطوبت ۶۰-۵۰ درصد می باشد .

تبصره :

در مورد تامین گرمای کلاسها باید ضوابط زیر رعایت شود :

وسایل گرمایشی بخصوص بخاریهای گازی مدارس باید استاندارد بوده و گازهای حاصل از سوخت دستگاههای مولد حرارت به خارج از کلاس هدایت شود تا حداقل اکسیژن را برای سوخت کامل مصرف کند

خطر آتش سوزی وجود نداشته باشد فضای کلاس را بطور یکنواخت گرم نماید. (نکات ایمنی بطور کامل

رعایت گردد.)

ماده ۲۴ :

کلیه مراکز آموزشی مشمول این آیین نامه باید مجهز به وسایل اعلام و اطفاء حریق بوده و از نظر طراحی بایستی پیش بینی های لازم جهت تامین راههای ورودی و خروجی اضطراری با توجه به ظرفیت مدرسه و تعداد طبقات به عمل آید. این راهها بایستی با علائم ویژه و با رنگ سبز مشخص گردد تا محل فرار اضطراری مشخص گردد.

تبصره ۱ :

حداقل دو راه برای مواقع اضطراری که از هر نقطه داخل ساختمان قابل رویت باشد لازم است و بایستی امکان تخلیه ساکنین در کوتاهترین زمان میسر گردد و اجزاء سازه ای مسیرهای فرار در مقابل حریق مقاوم باشند.

تبصره ۲ :

اصول طراحی سازه های ایمنی مدارس طبق استاندارد ملی ۴۵۷۱ موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران رعایت گردد.

ماده ۲۵ :

کلیه کلاسها ، راهروها ، قسمت های اداری ، خوابگاه ، ناهارخوری ، آشپزخانه ، توالت و دستشویی ، محوطه سالن ورزشی ، کارگاه و آزمایشگاه باید دارای زباله دان بهداشتی درب دار ، ضد زنگ با ظرفیت و تعداد مناسب باشند و روزانه تخلیه و به موقع شستشو و تمیز گردند.

ماده ۲۶ :

وجود هرگونه حوض و حوضچه در محوطه مدارس ممنوع است .

ماده ۲۷ :

دیوارها و کف کارگاه و آزمایشگاه بایستی از جنس مقاوم و قابل شستشو (کاشی ، سرامیک ، موزاییک و...)

باشد و کف لغزنده نبوده و دارای شیب مناسب به طرف کف شوی باشد .

تبصره ۱ :

آزمایشگاه و کارگاه بایستی مجهز به دستشویی و صابون مایع باشد .

تبصره ۲ :

آزمایشگاه و کارگاه باید دارای دستگاه تهویه متناسب با حجم سالن جهت تهویه هوا باشد .

تبصره ۳ :

دستورالعمل ایمنی کار در آزمایشگاه و کارگاه مطابق با ماده ۸۵ و تبصره ۱ ماده ۹۶ قانون کار جمهوری

اسلامی ایران و دستورالعمل ایمنی کار در آزمایشگاه و کارگاه حسب مورد تهیه و در محل مناسب و قابل رویت

نصب گردد .

ماده ۲۸ :

هر مدرسه بایستی دارای اتاق خدمات بهداشتی مجهز به تجهیزات کامل جهت انجام فعالیتهای

بهداشتی - تغذیه ای (معاینات بهداشتی- درمانی دانش آموزان شامل : بیمار یابی ، بینایی سنجی ،

شنوایی سنجی و پایش رشد ، آموزش بهداشت و تغذیه به کارکنان و دانش آموزان ، کمکهای اولیه در مواقع

بروز حادثه و...) باشد .

ماده ۲۹ :

معاونت امور بهداشتی دانشگاه شهید بهشتی

برای هر ۱۵ مدرسه همجوار ، یک مدرسه که مرکزیت دارد بعنوان مدرسه پایگاه سلامت دانش آموز در نظر گرفته شود. در مدرسه پایگاه سلامت ، فضایی به مساحت حداقل ۳۰ متر مربع (شامل سه اتاق) جهت انجام معاینات تخصصی دانش آموزان با کلیه لوازم و تجهیزات مورد نیاز اختصاص داده شود .

تبصره :

از درمانگاههای دانش آموزی یا فرهنگیان ومراکز بهداشتی - درمانی نیز می توان به عنوان پایگاههای سلامت برای مدارس همجوار استفاده کرد .

ماده ۳۰ :

در هر مدرسه باید به ازاء هر دانش آموز ۰/۵ متر مربع فضای سبز در نظر گرفته شود .

ماده ۳۱ :

به منظور جلوگیری از ایجاد گرد و غبار در محیط مدرسه ، محوطه مدرسه باید با آسفالت یا بتون کف ونظایر آن مفروش گردد .

ماده ۳۲ :

کلیه مراکز آموزشی اعم از: پیش دبستانی ، دبستان ، مدرسه راهنمایی ، دبیرستان ، مراکز پیش دانشگاهی ومدارس فنی وحرفه ای وکار ودانش مرتبط با آموزش وبرورش وامثال آن مشمول این آیین نامه می باشند .

ماده ۳۳ :

اخذ صلاحیت بهداشتی جهت احداث وتاسیس مدرسه طبق قا نون ماده ۱۳ مواد خوردنی ، آشامیدنی ، آرایشی وبهداشتی از سوی مرکز سلامت محیط وکار وزارت بهداشت ، درمان وآموزش پزشکی لازم الاجرا است .

معاونت امور بهداشتی دانشگاه شهید بهشتی

این آیین نامه در ۳۳ ماده و ۲۵ تبصره در تاریخ ۸۴/۱/۱۶ به تایید وزرای آموزش و پرورش و بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی رسید و اجرای آن توسط واحدهای ذیربط آموزش و پرورش و نظارت بر حسن اجرای آن برعهده واحدهای بهداشتی آموزش و پرورش و وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی است .

مسعود پزشکیان

مرتضی حاجی

وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

وزیر آموزش و پرورش